

19. Õigus haridusele

Haridus ei ole mitte privileeg, vaid oluline inimõigus, mis on lahutamatult seotud inimväärikusega. Nüüdisaegsetes demokraatlikes riikides tundub see väide olevat iseenesest mõistetav, kuid ometi selgub statistilistest andmetest, et maailmas on endiselt palju lapsi, kellel jääb haridus erinevatel põhjustel osaliselt või täielikult omandamata.

Arvatavalt elab kuni neljandik maailma kooliealistest lastest kriisipiirkonnas ja umbes 75 miljonit last ei ole saanud kooli minna, saavad halva kvaliteediga haridust või peavad jätma haridustee pooleli. See omakorda tähendab, et nad on sunnitud asuma tööle, neid võidakse sundida varakult abielluma või ühinema mõne relvastatud rühmitusega.[1](#)

Põhjuseid, miks lapsed haridust omandada ei saa, on palju. Esimene põhjus on mitmesugused vägivaldsed konfliktid ja rünnakud koolidele. Nii registreeriti 2019. aastal 34 maailma riigis üle 14 000 koolidele suunatud rünnaku.[2](#) Ligikaudu 150 miljonit last on sunnitud käima tööle ega saa haridust omandada seetõttu. Laste õigust haridust omandada võivad tugevalt mõjutada ka kliimamuutused: keskkonnast tulenevad muutused võivad halvendada perede toimetulekut ja majanduslikke võimalusi laste kooli saatmisel. Tüdrukute õigusi hariduse omandamisel on kuni viimaste aastateni tunduvalt piiranud liiga varajased sundabielud. Oletatavalt abiellub maailmas 12 miljonit tüdrukut enne täisealiseks saamist, misjärel pole neil haridusteed jätkata enamasti võimalik.[3](#)

Hariduse omandamise võimalused on piiratud märkimisväärselt suurel osal erivajadustega lastel. Ligikaudu 100 miljonil lapsel üle kogu maailma on mõni erivajadus ning nendest omakorda 55% ei saa kunagi omandada keskharidust ja 40% ei astu isegi algkooli. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lastefondi (UNICEF) andmetel ei olnud 2020. aastal lausa 85% algkooliealistest erivajadustega lastest koolis käinud, millest võib järeldada, et rahvusvahelised meetmed nende abistamiseks ei ole osutunud kuigi tõhusaks.[4](#)

Rahvusvahelise õpilaste hindamise programmi (PISA) tulemuste alusel kuuluvad Eesti õpilased oma funktsionaalse lugemisoskuse ja loodusteadusliku kirjaoskuse

järgi Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) riikide parimate hulka.⁵ Samas on Eesti haridussüsteemis endiselt hulk tõsiseid lahendamist vajavaid probleeme. Põhikoolist välja langevate noorte arv, õpetajate kõrge keskmine vanus ja sellest tulenev õpetajate puudus lähitulevikus, eesti keelt emakeelena mittekõnelevate noorte riigikeeleoskus ning venekeelse kooli tulevik Eestis on vaid mõni näide.⁶

Eeltoodut arvestades ei ole võimalik haridusõiguse tähtsust alahinnata. Õigusest saada haridust ei võida mitte ainult üksikisikud, vaid ühiskond tervikuna. Hariduse saamine on põhjapanevalt oluline iga inimese isikliku, sotsiaalse ja majandusliku arengu nimel. Ühiskondlikus mõõtnes ei ole see vajalik mitte pelgalt riikide jätkusuutliku arengu tagamiseks, vaid ka konfliktide ärahoidmiseks.

Üksnes haridus on see, mis võimaldab tulla ühiskonna marginaliseeritud rühmadel välja vaesusest ja ületada stigmatiseerimine.⁷ Ainult tänu hariduse omandamisele on inimesel võimalik töötada ametikohal, mis peale füüsilise jõu kasutamise eeldab ka erialaste oskuste ja teadmiste olemasolu ning sel viisil tagab talle väarikat elu võimaldava sissetuleku. Haridus õpetab inimest nägema maailma mitmekülgselt ja terviklikult ning annab võimaluse leida uusi lahendusi paljudes eluliselt rasketes olukordades.

- ¹Education in Emergencies. – ReliefWeb.int - <https://reliefweb.int/topics/education-emergencies> (09.05.2021).
- ²20 reasons why in 2020, there are still 260 m children out of school (07.02.2020) - <https://reliefweb.int/report/world/20-reasons-why-2020-there-are-still-260m-children-out-school> (09.05.2021). 3Ibidem.
- ³Ibidem.
- ⁴Combatting the Costs of Exclusion for Children with Disabilities and their Families (märts 2021) - <https://www.unicef.org/media/96421/file/Combatting%20the%20Costs%20of%20Exclusion> (09.05.2021).
- ⁵Oidermaa, J.-J. Eesti tõusis PISA tulemustega arenenud riikide tippu. (03.12.2019) – novaator.err.ee - <https://novaator.err.ee/1009829/eesti-tousis-pisa-tulemustega-arenenud-riikide-tippu> (09.05.2021).
- ⁶Aasta analüüs: Eesti hariduse seitse probleemi (02.12.2016) – err.ee. - <https://www.err.ee/578441/aastaaanaluus-eesti-hariduse-seitse-probleemi> (09.05.2021).

- [7](#)Tomaševski, K. Human rights obligations: making education available, accessible, acceptable and adaptable. -Right to Education Primer 3, lk 17 (26.04.2009) - <http://biblioteca.clacso.edu.ar/gsd/collect/ar/ar-033/index/assoc/D599.dir/11.pdf> (09.05.2021).